

старий світ змиршавів. Прийшла нова молодь... Але над нею вдарила буря світової війни і здавалося, погребала її на віки. Матеріал, не людина, знова святкував своє свято. Реакція подиктувала свій „мир“, гріш знов запанував над світом. Але на-сіння нового вже кільчиться під землею і пнеться в гору. Старі форми хоч ще існують, втратили свій живий зміст, над-щерблюються і розкладаються старі партії. На всіх ділянках життя — назріває великий переворот. З покоління видідичених родиться покоління покликаних, а потім — вибраних.

Старим здається, що настає кінець світа. Лишім їм їх песимізм, бо для них — цей песимізм оправданий. Але ми стоїмо перед новим початком, початком німецької революції. Ми не втратили віри, бо шлях наш не поза нами, а перед нами. На кожному початку стоїть віра, а з неї повстає воля, яка зроджує чин. Дійсність можна формувати лиш тоді, коли хочеться: хотітиж можна лиш там, де віряться. Ми віримо в наше покликання і в нашу місію. Сьогодні напади сил сучасності — нічого нам не вдіють, бо ми змагаємося не за пенсії, ні за ренти, ані за мішок з золотом, але за ідеї. Ми коримося тільки вищому закону в нас. Хто це розуміє, той розуміє нове покоління. Хто цього не зрозуміє, не зрозуміє нас. Тут розходяться два світи. Перемога нашого — є певна для нас.

Е. Ляхович

(Нью-Йорк)

Економічний націоналізм

Цілий світ переживає страшну економічну скруту. Падають десятки тисяч підприємств. Промисл і торгівля спаралізовані, рільництво над берегом руїни. Велике безробіття і нужда закрадаються до найширших шарів населення. І мов на глум та економічна скрута повстала якраз в пору, коли економічні науки стоять дуже високо. І знова, мов на глум, ця нужда закрадається до найширших шарів не тому, що брак на світі продуктів, тільки тому... що є їх забагато. Економісти подають сотки проектів, якби зарадити лихові, але ріжнородність тих проектів є нічим иншим, тільки доказом їх власної безрадности.

Всетаки вони погоджуються бодай щодо причин цієї скрути. Вони кажуть, що вона є вислідком війни і надмірного розвою націоналізму. Вслід за тим ми бачимо цікаве явище, а саме, всі політики в теорії є пропагаторами всесвітньої міжнародної кооперації, є за взаємною обміною товарами, є за знесенням тариф — а у практиці шрубують тарифи, переводять економічну самовистарчальність, голосять кличі „свій до свого“, „buy American“, „kauft deutsche Waren“, „buy British and be

proud of it" і т. д. Коротко кажучи, у практиці переводять повною парою якраз той економічний націоналізм, що його на словах так ненавидять.

Але що таке економічний націоналізм?

Економічний націоналізм є впливом політичного. Останній зродився у вогні війни. Зпочатку це був тільки духовий настрій. Далі цей настрій почав прибирати конкретні форми і виливатися назверх у різні правління і різні суспільні лади. Його основною рисою є те, що він змушує кожну одиницю, кожну суспільну верству, кожну інституцію і кожну політичну партію підчиняти свій інтерес вищому інтересові, інтересові нації.

Економічний націоналізм має такі риси: ставить на першому місці могутність і безпеку нації, а на другому вигоди і матеріальний добробут одиниць, прямує до економічної самовистарчальності, впливає на поодинокі економічні органи, аби вони співпрацювали зі собою і витрачали якнайменше енергії на взаємне тертя.

Наймогутнішим засобом економічного націоналізму є високі тарифи. При допомозі них уряд не допускає чужих продуктів до нутра своєї держави. А коли допускає, то під такими умовами, що їм тяжко конкурувати з місцевим, домашнім промислом. Хоч через це терплять свої горожани, бо позбавляється їх змоги користати з чужих добрих і дешевих продуктів — то все таки інтерес нації ставиться понад усе. А той загальний інтерес нації заключається ось в чому:

1) Держава ніяк не повинна бути залежною від чужинця, бо ніхто не знає, що чужинець кожної хвили може почати. Війна зродила велике недовіря і кожний підозріває другого в тім, що він сам готов йому зробити. Кожна держава має страх, що коли її індустрія та економічне життя буде звязане з чужинцем, то той чужинець, видавши Сталіна, або Мусоліні — кожної хвили зможе здезганізувати його економічну систему.

2) Чужі продукти загрожують внутрішнім ринкам і можуть спричинювати безробіття в нутрі краю. Бо економічне життя розвивається найкраще тоді, коли є рівновага між продукцією і консумцією та між подажею і попитом. Коли чужі продукти будуть мати право заливати свобідно рідні ринки, то вони будуть в силі кожної хвили цю рівновагу захитати (домпінг).

3) Чужі продукти, з огляду на низьку заробітну платню в чужих державах, можуть бути значно дешевші. Щоби з ними конкурувати, свій промисл мусівби також обнижати заробітну платню, а це обнизилоби загально внутрішній рівень життя.

4) Слабші народи мають також оправданий страх перед сильним чужим капіталом, який розпаношившися в даній державі, має сотки способів витискати свої впливи на тій державі, впливи, які можуть іти і йдуть в розріз з інтересами тої держави. І найголовніше,

5) в часі війни держава не може бути залежною від чужих продуктів, головню тепер, коли ніхто добре не знає, хто є чий ворог, а хто приятель.

Світова війна всіх переконала, що оборонна здібність кожного народу залежить у великій мірі від його економічної незалежності. У висліді, ті народи, які не мали індустрії, почали її розбудовувати. Ті, що мали односторонню індустрію — почали її доповняти бракуючими галузями, а ті, що були залежні від чужих рільничих продуктів — старалися якнайбільше розбудувати своє хліборобство. Вистарчить згадати хочби про Німеччину, яка до війни обходилася власними рільничими продуктами на 65%, а нині обходиться на 95%. А як Гітлер заповідає, вона дійде вкортці до повної хліборобської самовистарчальности.

Ясно і зрозуміло, що коли Німеччина обтяла на 30% свої закупна в аграрних країнах, то аграрні краї мусіли на стількиж відсотків обмежити свої закупна в Німеччині і або обмежувати свою власну консумцію, або чимскорше розвивати свій промисл.

Бо гріш в меркантильній системі відграє ту саму ролю, яку відграє кров в тілі. Так само, як відплив крові через протяту жилу може викликати грізні наслідки в тілі — так відплив готівки за границю може викликати грізні наслідки в економічній житті. Тому кожний нарід, кожна держава старається за всяку ціну бодай на стільки продати, на скільки купує від других, цебто старається за всяку ціну зрівноважити свій торговельний білянс. Деякі держави осягають цю рівновагу щойно при помочі тяжких жертв. Така економічна політика може хвилево рятувати державу від катастрофи, але на довшу мету, вичерпуючи статистику, вона поступенно веде край до руйни.

Аналогію між нашим тілом і економічним життям можна продовжати далі: Так само, як надмірне скупчення гроша в одних місцях і брак його пливкості відбивається эле на економічній житті, так само, як в тілі справність одної частини залежить від справности другої і хвороба одної може викликати хворобу в цілім організмі, так справність одної економічної галузи залежить від справности другої і дефект в одній може викликати депресію в цілій економічній системі. Так само, як модерна медицина каже, що людський організм не є сумою поодиноких клітин, тільки цілістю з власними індивідуальними стремліннями і завданнями — так само націоналістична економіка каже, що економічне життя цілої нації не є сумою добробуту поодиноких людей, тільки індивідуальною цілістю з власними завданнями і стремліннями, які є вищі від вигоди і добробуту одиниць. І вкінці так само, як тіло є прекрасною точною машиною, але тільки до певних границь, після яких воно підпадає під впливи ірраціональної частини, яку ми називаємо Духом чоловіка — так само збірна економіка нації є точним науковим твором, але тільки до певних границь, пі-

ся яких цей твір підпадає під впливи іраціональної химерної частини, яку ми називаємо духом нації, часто всупереч науці, а навіть проти волі найвищих провідників.

Ось що говорить Герберт Семюел, один з визначних англійських політиків: „Хоч існують сильні економічні течії, які переходять через історію, то всеодно думка, що історію інтерпретує економіка—є цілковито хибна. Переважаючі сили, які зрушували людський рід були більше сентиментальні, патріотичні і релігійні, ніж матеріялістичні. Англієць не думає категоріями фунтів стерлінгів, шілінгів або пенсів, тільки категоріями могутности британської раси в чоловім поступі світа та цивілізації всего людського роду.“ (International Affairs, vol. 11. 1931).

Знову Артур Солтерс, теж визначний політик і економіст скаржитья, що:... в більшості країв, основне лихо, глибше і треваліше ніж сама економічна скрута, се політична неміч, се нездарність урядів рядити. Після многих міжнародних торговельних переговорів—каже він—я прийшов до розважисго висновку, що найтяжча і найосновніша трудність була зовсім не міжнародна, тільки нездарність народніх урядів. Наскільки хтось міг проникнути і відчитати правдиві гадки делегатів, той бачив, що всюди рішало не зрозуміння народної політики, тільки калькуляції політичних натисків. Колиб народні представники були панами положення у власних домах—політичне порозуміння моглоб бути можливе. Але серед пануючих в сучасну пору відносин нічого не можна зробити“. (Foreign Affairs, October 1932).

Немов для потіхи Нютон Бекер каже таке: „...Шляхи, на які економічний і промисловий розвиток ступить—начеркує і випробує практичний досвід. Зате політичний розум, коли він має бути корисним—мусить спочивати на історичних основах і приноровлюватися до емоційних відгуків, які знову свій початок виводять з расової характеристики і залежать від язикових, релігійних і філософічних наставлень... Надія розоружних конференцій залежить не від доброї волі дипломатів, тільки від наставлення і настрою народів, які вони репрезентують“.

А настрої тих народів такий, що вони зневірилися в лікарів-спеціалістів, які лічать не тіло, лише поодинокі клітини. Їх спрагнені очі звернені в бік понадпартійних провідників, які беруть під увагу справність і координацію всіх частин національного організму. У висліді ми маємо нині фашистів в Італії, національний кабінет в Англії, брунатні сорочки в Німеччині, санаторів в Польщі, молодотурків в Туреччині, большевиків Сталіна в Росії і т. д. І хоч націоналізм, вдаряючи в консумцію чужих продуктів, у великій мірі спричинив нинішню світову скруту, мимо цього ми бачимо, що зі зростом безробіття зростає також і... націоналістична струя. В слабших на-

родів зростає як наступ проти залежності, в сильних, як оборона зайнятих позицій.

В широких масах прокинувся дух нації, який свої іраціональні уподобання поставив вище матеріальних цінностей, тяглість раси, її історичні завдання — вище добробуту живучих поколінь. Широкі маси відчули інтуїтивно, що задоволення, яке є складовою частиною духа і яке міряється не матеріальними чи науковими мірами—вони досягнуть не в інтернаціоналі, тільки в національному скупченні. Цей здоровий національний інстинкт є джерелом „політичних натисків“, є причиною „нездарности урядів рядити“. Він є також причиною повного банкруцтва штучної інтернаціонально-соціалістичної доктрини. Нині кожний свідоміший робітник знає, що небезпека для його добробуту випливає не від метод рідного капіталу, тільки від справности і пильности... чужого робітника. Капітал в нинішніх своїх формах хворіє. Він є безрадним, пасивним зряддям в руках націоналістичних струй. Він потребує основних реформ і крім тої частини, що знаходиться в руках космополітів—він за такими реформами сам горячково шукає. Економічна боротьба народів ведеться нині не під знаком капіталу, тільки під знаком праці. Той хто бере активну участь в робітничих Союзах, знає, скільки докорів пливе на адресу капіталістів за те, що шукаючи дешевого робітника, вони потворили промислові центри у чужих краях. Те, що чужий робітник хоче також заробити — нікого ніщо не обходить. Своя нація повинна стояти на першому місці — це є імператив мас, імператив праці.

Таке приблизно тло, на якому зродився і розвивається економічний націоналізм. Маючи на увазі його питомі риси, ми можемо за Грегорі подати його дефініцію: „Економічний націоналізм є це стремління політичного проводу в економічних справах, скорше збільшувати силу держави, ніж економічний добробут суспільности“. Виринає перспективне питання: чи націоналізм оправдає інтуїцію мас і чи зуміє справитися з труднощами всесвітньої скрути, чи може буде заогнювати її аж до повної катастрофи, яка сплодить в душах мас зовсім відмінні почування та передасть відбудову світа зовсім іншій системі?

Щоби відповісти на це питання, ми мусимо точніше спинитися над причинами цієї скрути, а тоді уявити собі ідеальні відносини серед яких така скрута булаб неможлива.

В економічному житті кожного народу є три основні моменти: продукція, дистрибуція і консумція. Завданням продукції є витворювати різні продукти. До неї належить експлоатація підземних богацтв, себто копальні земних покладів. Потім витвір сирівців, до якого належить рільництво у різних своїх формах, як також годівля звірят. Вкінці перерібка тих сирівців, до чого належить важка і легка індустрія, аж до ремесла включно. Завданням розподілу є посередничати між

продуцентом і консументом, це є достарчати до рук споживача ті продукти, які витворить промисл. Технічно цю функцію виконує торгівля внутрішня і загранична.

Вкінці завданням консумції є ці витворені продукти спожити.

Ці три моменти остають між собою в тісній залежності: продукція залежить від попиту, попит від консумції, консумція від заробітної платні і від пливкости гроша, як також від духового рівня мас. Вкінці розподіл залежить від рівноваги поміж тими всіма поодинокими етапами, коротко, від цілої системи.

Довоєнна світова структура була створена для міжнародного товарообміну. Війна, розрив націоналізму, економічна самовистарчальність, обмеження імпорту чужих товарів, дали шалений розвій техніки, який випередив далеко загальну консумцію, вслід за тим надпродукція, безробіття і диспропорція цін — оце ланцюг подій, який вивів цілу систему з рівноваги і створив нинішню всесвітню скруту.

Щоби цю рівновагу привернути, треба таких ідеальних обставин: час праці мусівби бути регульований вищим авторитетом, зменшуваний, або збільшуваний у відворотній пропорції до технічних уліпшень, поділених через консумцію.

Цих обставин не може створити інтернаціонал просто тому, що духовий рівень, а вслід за ним економічні потреби різних народів є так різноманітні, що їх не можна ніяк звести до одного консумційного знаменника.

Цих обставин не може створити також ліберальна демократія, яка боїться відповідальности і через те уникає всякої контролю. Їх може створити тільки економічний націоналізм, завівши строгу контролю над імпортом і експортом, над продукцією і консумцією, над годинами праці і заробітною платнею, над надвишкою творчого капіталу і його локатою, над співпрацею поодиноких суєпільних верств і поодиноких економічних галузей, заховуючи корисні прикмети приватної ініціативи і усуваючи деструктивні. Лиш далеко йдуча інтервенція національного уряду може погасити нинішню скруту, привернути рівновагу між подачею і попитом, та накинути силою таку систему, в якій пошанованоб індивідуальну творчість і в якій кожний горожанин бувби здібним консументом. В противнім випадку, машина буде далі викидати людей на брук і кожний новий винахід, замість облегшувати працю горожанам і замість збільшувати години вільного часу призначеного для їх особистої приємности—буде для них все новим прокляттям. Продукти менше цивілізованих країв, з огляду на свою дешевість, будуть залити ринки більше цивілізованих народів і будуть змушувати їх промисл до обнижки заробітних платень, а в дальшому бігу до деградації їх рівня життя.. Чи згодиться Америка, Англія, Німеччина, Франція, обнизити свій рівень життя до рівня московського, хінського, індійського, а далі

готентотського? Це абсурд. Чи згодиться знову добровільно Москаль, Хінець, Гіндус, а далі Готентот, на те, щоби бути залежним від чужого промислу, коли в добу розвою техніки, так легко розбудувати свій власний? Теж абсурд. Цього питання не вирішать ніякі плаксиви, інтернаціональні, гуманні доктрини, переговори ні договори. Його рішить тільки національна сила. І тому ми саме є свідками великого розросту наступаючого і оборонного економічного націоналізму, в яким політичний провід старається радше збільшувати силу держави, ніж матеріальний добробут суспільности.

Ось що каже Остен Чемберлен, англійський міністр скарбу, ініціатор англійських митних тариф: „Нинішня тарифова система вже лишиться. Мені здається, що так довго, як ми жиємо у світі, в яким кожна нація при допомозі модерних машин може випродувати все, що хоче і, в яким рівночасно існують такі великі різниці в цінах, заробітній платні і обставинах праці — ми не сміємо вертати до свобідної торгівлі, навіть тоді, коли б її цілий світ прийняв. Бо через те ми обовязково знищилиб наш рівень життя, який ми так довго і терпеливо будували і який став тепер для нас конечністю“. (New York Times, March 18. 1933).

Але економічний націоналізм має також для декого дуже неприємні прикмети, бо поступенно він висвободжує економічно визискувані держави, а в дальшому процесі він змусить всі народи до зрівноваження свого числа з територією, яку вони заселяють. Нинішня світова скрута розкрила перед нами ще одно цікаве явище, а саме: надмірно розвинений меркантилізм—доводить нас до фізіократизму. Через великий розвій техніки перерізка сирівців і їх доставка стає другорядної ваги. На перше місце вертають знову сирівці, а радше варстат на яким ми їх продукуємо, це є терен, земля. Ті народи, які мають більше число людей ніж може їх прокормити ними занята територія—будуть змушені корчитися до своїх фізіократичних можливостей, або мирними чи збройними способами шукати нових територій.

Ці дві останні можливості зродили серед економістів великих народів багато ворогів економічного націоналізму. Пригляньмося їх аргументації. Англійський економіст Грегорі, великий ворог економічного націоналізму, каже так: „...Англія своїми історичними завданнями і своїми фактичними економічними обставинами є зі всіх країв найменше здібна слідувати за економічним націоналізмом Вона живе в найбільш крутім зі всіх скляних будинків і кожний чужий камінь може залетіти у наше вікно. Тому не кидаймо камінів у другі народи... Серед наших відносин провокувати другі народи на економічний націоналізм значить ваохочувати світ знищити один з основних елементів, який ще нам лишився і який є дуже цінний, а саме, наше право стягати від решти світа річ-

ний прибуток, як належність за ті капітали, які ми виэкспортували в минулому“

З подібних причин є також проти націоналізму Герберт Семюел: „Велика Британія експортує майже двічі стільки промислових продуктів в пропорції до її населення ніж яка небудь друга держава і має одну третю світової корабельної тонажі. Тому це булоби немудро для такого острова як Велика Британія і навіть для такої імперії як британська імперія, замикати себе і старатися бути самовистарчальною“... (International Affairs, 1931).

Бачимо, що в однім випадку і в другім виступається проти економічного націоналізму в цілості з ...націоналістичних причин. В цьому міститься його парадоксальність і невловимість, яка раз змушує консерватиста Чемберлена до створення митних мурів, а другий раз підшептує Мусоліні бути адвокатом знесення тариф. Та в кожному випадку одно є абсолютне: в основі всіх тих тактичних потягнень, лежить національний егоїзм, який „не думає категоріями фунтів стерлінгів, шілінгів чи пенсів, тільки категоріями могутности... раси в чоловім поступі світа та цивілізації всего людського роду“.

Наші провідники повинні з'ясувати собі ще один важний парадокс: нарід, який на першому місці ставить матеріальний добробут, чи внакше, який думає категоріями стерлінгів, шілінгів чи пенсів—все буде бідним і експлоатованим другими. Матеріальний добробут приходить тільки як нагорода за вищі стремління. Жиди здобули капітали не тому, що вони є великі матеріалісти, тільки тому, що вони є великі романтики. Для свого післанництва, для релігійного пророцтва, яке обіцяє їм захопити владу над світом—вони скупчили ці капітали, а не для особистих вигід і особистої консумції. Для тої вищої, іраціональної ідеї вони складають і будуть складати великі особисті жертви.

Ми живемо на найкращім і найбагатшій куску землі на світі і рівночасно ми є найбільшими жебраками на світі. Бо можна обдурити себе, але ніколи вищі закони.

Інж. М. Мезенцев

(Братіслава)

Технократія

В останніх місяцях минулого року, до теорій, що мають своєю задачею висвітлити причини повстання і способи ліквідації сучасної господарської кризи, приєдналась нова теорія. Це т. зв. технократична теорія, яка є результатом 12-літньої праці „технократів“.

Це перед початком кризи, в роках бурхливого розвитку американського господарства в кабінетах консерватив-